

Høringssvar fra Viken fylkeskommune – NOU 2019: 25 Med rett til å mestre

Liedutvalget ble oppnevnt den 1. september 2017 for å vurdere endringer i struktur og innhold i videregående opplæring. Den 10. desember 2018 leverte utvalget NOU 2018: 15 - et kunnskapsgrunnlag som danner grunnlaget for aktuell utredning. Utvalget leverte sin utredning 17. desember 2019. Utvalget foreslår flere tiltak som skal hjelpe elevene til å mestre opplæringen slik at de blir kvalifisert for videre utdanning, arbeidslivet og aktiv samfunnsdeltakelse.

Kunnskapsdepartementet har sendt Liedutvalgets utredning NOU 2019:23 *Med rett til å mestre* på høring, med høringsfrist 1. juli 2020.

Viken fylkeskommunes høringssvar er strukturert etter kapitlene i utredningen. Under hvert kapittel følger de nummererte forslagene i høringsbrevet med våre kommentarer og ev. tilleggskommentarer. Generelle innspill til utredningen er plassert i slutten av høringssvaret.

Kapittel 2 Føringer for det videre arbeidet

Kapitlet beskriver hvilke utviklingstrekk utvalget mener er viktige for utformingen av framtidens videregående opplæring, og hvilke forventninger utvalget ønsker skal prege framtidens videregående opplæring.

1. Dagens rett utvides til en rett til fullføring med studie- eller yrkeskompetanse.

Viken fylkeskommune støtter forslaget. Forslaget bidrar til å fjerne hindringer den enkelte i dag har til å gjennomføre videregående opplæring. Retten bidrar til å understøtte behov for livslang læring og vil kunne bidra til at flere får kompetanse på videregående nivå uavhengig av alder og tidspunkt.

Det kommer ikke fram av utredningen om utvalget har vurdert hvorvidt elever med mål om grunnkompetanse har rett til flere grunnkompetanser dersom de mangler forutsetninger til å gjennomføre opplæringsløp som innebærer sluttkompetanse med fag- eller svennebrev.

2. Videregående opplæring skal gjennomgående være basert på kvalifikasjoner, det vil si at den enkelte skal få et tilbud som vedkommende er kvalifisert for. «Kvalifisert for» betyr at den enkelte har et tilstrekkelig grunnlag for å mestre den opplæringen som vedkommende får.

Viken fylkeskommune støtter forslaget. Den enkeltes opplevelse av mestring og deltakelse vil kunne ha positiv innvirkning på motivasjon, trivsel og lærelyst. At den enkelte må ha bestått for å kvalifisere seg til neste nivå, vil bidra til mer opplæring og synliggjøre progresjonen i læringsarbeidet for den enkelte.

Samtidig vil ordningen kunne påvirke ungdom negativt ved at de ikke kommer videre i fag. Motløshet og det å miste relasjoner til klassekamerater/venner vil også kunne bidra til at elever slutter. Systemet må derfor oppleves som både fleksibelt, meningsfullt og rettferdig.

3. Utformingen av tilbudet må være tilpasset at elevene/lærlingene har ulike forutsetninger. Noen trenger lenger tid, noen trenger kortere tid for å nå det nødvendige kvalifikasjonsnivået.

Viken fylkeskommune støtter forslaget. Det er prinsipielt positivt at opplæringen tilpasses den enkelte.

Det fremkommer ikke i utredningen om utvalget har vurdert hvorvidt økt tidsbruk ev. fleksibel tidsbruk kan påvirke det psykososiale aspektet ved videregående opplæring.

4. Voksnes rett til videregående opplæring utvides til å inkludere voksne som trenger rekvalifisering for å kunne delta i arbeidslivet.

Viken fylkeskommune støtter forslaget. Det er positivt at alle får mulighet til å bidra inn i samfunnet med relevant kompetanse. Dette kan bidra til inkludering og forebygge utenforskap.

Kapittel 3 Sluttkompetanse, om å være kvalifisert og drøfting av endringer i tilbud og regelverk

Utvalget har lagt til grunn for sitt arbeid at flere skal gjennomføre. Samtidig skal sluttkompetansen den enkelte oppnår, holde høyest mulig kvalitet. Kapitlet beskriver hvilke strukturelle endringer som kreves, kvaliteten på sluttkompetansen og hva det betyr å være kvalifisert. Kapitlet tar opp hvilke endringer som bør gjøres med retten til videregående opplæring, og gjennomgår begrepet grunnkompetanse og utfordringene med denne formen for sluttkompetanse.

5. Videregående opplæring skal fortsatt være frivillig.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

Når videregående opplæring skal være gjennomgående bygd på kvalifikasjoner, er det viktig å greie å opprettholde prosentandelen som begynner i videregående skole. Utredningen henviser til at 98 % av ungdommene begynner i videregående opplæring. Årsaker som legges til grunn for det høye inntaket, er blant annet at videregående opplæring antas å være et fellesskap ungdommen vil være en del av og at utdanning ses på som en selvfølge.

Det må arbeides systematisk med overganger til videregående skole. Det er i dag etablert nettverk og tette bånd i grunnopplæringen som bør ivaretas innenfor ny struktur.

6. All ungdom med fullført grunnskole skal fortsatt ha rett til videregående opplæring.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

Vi ønsker samtidig å understreke at selv om eleven har fullført grunnskolen, vil eleven kunne ha behov for mer grunnleggende opplæring for å være kvalifisert for fag på videregående nivå. Vi anser det som en svakhet ved utredningen at utvalget i liten grad har vurdert eller kommentert behov for opplæring som skal ivareta det store mangfoldet av elever, eksempelvis nyankomne med manglende grunnskoleopplæring fra utlandet. I *Meld.St. 6 (2018-2019) Oppgaver til nye regioner* står det at det skal utredes om fylkeskommunene skal få et utvidet og mer helhetlig ansvar for å tilrettelegge og forsterke opplæringen for alle unge i alderen fra 16 – 24 år. Strukturen i videregående opplæring bør ses i sammenheng med nye oppgaver.

Det skapes usikkerhet rundt opplæringstilbudet Mer grunnskoleopplæring i kombinasjonsklasser, som er etablert ved flere videregående skoler. I *NOU 2019:23 Ny opplæringslov* foreslår Opplæringslovutvalget at enkelte målgrupper får rett til mer grunnskoleopplæring ved en videregående skole og at elever med behov for mer grunnskole kan søke. Forslaget vil innebære at fylkeskommunene må bygge en struktur for mer grunnskoleopplæring. Slik vi forstår utvalgets forslag, skal mer grunnskoleopplæring i kombinasjonsklasser eller et innføringsår erstattes av innføringsfag.

Mange videregående skoler har etablert og lagt ned et stort arbeid for å utvikle mer grunnskoleopplæring i kombinasjonsklasser. Utredningen oppleves som en meningsbærer for at

dette i liten grad har bidratt til løsninger, noe som oppleves som en ensidig framstilling av opplæringstilbudet. Tallmaterialet utredningen viser til er fra kullet som startet opplæringen i 2012. Satsningen med mer grunnskoleopplæring i kombinasjonsklasser med tilskudd fra Jobbsjansen del B startet i 2016. Tallmaterialet i utredningen er følgelig lite relevant.

Flere videregående skoler har i samarbeid med kommunalt voksenopplæringscenter etablert opplæringstilbudet i fellesskap og fått dette godt forankret. Mange av skolene har svært gode erfaringer. Fokuset ligger på kompetanseutvikling innenfor dette fellesskapet. Samarbeidet med kommunen innebærer et større handlingsrom og en mer helhetlig tenking rundt hver elev. F.eks. er det enklere å knytte ungdommer opp mot kommunale prosjekter som gir både sosial læring og integrering utover skoletiden. Skolene våre jobber systematisk med integrering og inkludering, hospitering i videregående opplæring og forsering av fag.

Fire videregående skoler i Viken fylkeskommune deltar i forsøk med modulbaserte læreplaner på grunnskolens område, FVO. Skolene melder om at læreplanene bidrar til at elevene får større innsikt i egen faglig progresjon, og dette bidrar til at flere elever velger å gå to år i kombinasjonsklassene. Elevene kan ta fag på videregående nivå når de har bestått siste modul.

Individrapportering rundt Jobbsjansen del B (høsten 2019), bør tas inn som en del av kunnskapsgrunnlaget. Det er også ønskelig at resultatet av det igangsatte arbeidet med å etablere mer grunnskoleopplæring i kombinasjonsklasser følges over tid for å se om prosentandelen for gjennomført og bestått videregående opplæring øker for målgruppa.

7. Det innføres en rett for alle til å fullføre videregående opplæring med studiekompetanse eller full yrkeskompetanse.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

8. Sluttkompetansen bygges opp om to tydelige hovedretninger: studiekompetanse og yrkeskompetanse.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

9. De som avbryter videregående opplæring før de har gjennomført med full sluttkompetanse, har oppnådd delkompetanse.

Viken fylkeskommune støtter forslaget. Begrepet delkompetanse kan bidra til at flere anser at de er underveis i opplæringsløpet, som igjen understøtter livslang læring.

10. De med langsiktig mål under vitnemål, fag- eller svennebrev oppnår grunnkompetanse som sluttkompetanse.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

11. Det skal tilbys obligatoriske innføringsfag i norsk, engelsk og matematikk for elever som trenger dette. Språkopplæring i norsk skal være integrert i dette tilbudet.

Viken fylkeskommune støtter forslaget om obligatoriske innføringsfag. At fagene gjøres obligatoriske, bidrar til at den enkelte ikke kan velge bort nødvendig opplæring. Når fagene gjøres obligatoriske, bør det også følge klare kriterier med hvilke elever som må gjennomføre innføringsfaget. Obligatoriske innføringsfag kan muligens også bidra til større interesse for mer grunnskoleopplæring for elever som har behov for slik opplæring.

Tilbudet er tenkt å ivareta elever med behov for særskilt språkopplæring. Nyankomne innvandrerdøms har svært ulik skolebakgrunn og kunnskap. Mange har for dårlig fagkompetanse og norskferdigheter fra grunnskolen, uavhengig om de har rett til grunnskole for voksne eller rett til videregående opplæring. Det vil fortsatt være behov for mer grunnskoleopplæring for noen i denne gruppa, og vi mener behovet ikke dekkes med innføringskurs i norsk, matte og engelsk som utvalget foreslår. Vi viser også til våre kommentarer under punkt 6.

Å lære et nytt språk tar mange år, og språklig kompetanse vil ha direkte innvirkning på resultatene også i andre fag. Kort, intensiv opplæring i norsk gir ikke alene god nok kompetanse i norsk som redskap for læring. Utvikling av språk skjer i samhandling med andre, i alle fag, og i sammenhenger som bidrar til sosial læring. Skolene må dermed innrettes slik at lærerne har kompetanse til å drive kvalitativt god og systematisk språkopplæring i alle fag.

Videregående opplæring er et sentralt virkemiddel i integreringspolitikken. *Forslag til lov om integrering (integreringsloven)* og *Forslag til endringer i lov om norsk statsborgerskap (statsborgerloven)* ble sendt på høring høsten 2019, og regjeringen lanserte integreringsstrategi 2019-2022 *Integrering gjennom kunnskap* høsten 2018. Det er nyttig å se utvalgets utredning også i lys av forslagene i integreringspolitikken.

I 2018 var det registrert over 4800 deltakere i introduksjonsprogrammet i Østfold, Akershus og Buskerud (imdi.no/tall-og-statistikk). I underkant av 600 av disse hadde registrert fag i videregående skole som del av introduksjonsprogrammet sitt. Forslag om ny integreringslov vil innebære at en større andel av deltakerne i introduksjonsprogrammet skal gå i videregående opplæring. Det er derfor viktig at introduksjonsprogrammet og videregående opplæring går i takt for denne gruppa.

Forslaget til ny integreringslov innebærer at fylkeskommunen skal sørge for opplæring i norsk og samfunnskunnskap til personer i målgruppen som går fulltid i videregående opplæring etter opplæringsloven, både for de unge under 25 år og for voksne. Her kreves det samhandling mellom aktørene, og spesielt mellom skole, kommune og NAV.

12. Strukturen innrettes etter kvalifikasjoner basert på at elevene og lærlingene går i ulik takt; herunder må den enkelte ha bestått de fagene som kvalifiserer for neste nivå.

Viken fylkeskommune støtter forslaget. Dette gir større mulighet for individuell tilpasning. Forslaget reflekterer positive erfaringer fra kombinasjonsklasser og modulforsøkene FVO.

13. De som ikke består fag, har rett til ny opplæring i faget. Det gjelder også etter avsluttet opplæring etter den normerte tiden på 3 år.

Viken fylkeskommune støtter forslaget. Mange elever har behov for ny opplæring for å bestå fagene og får med dette et alternativ til privatisteksamen.

Det vil være behov for å avklare hvor mange ganger en skal ha rett til ny opplæring i et fag.

Det kan være utfordrende for lærlinger dersom de skal gi verdiskapning i bedrift samtidig som de skal ta ut en rett til ny opplæring. Lærlingene kan få mindre praktisk opplæring som igjen medfører dårlige forutsetninger for å avlegge fagprøve. Ordningen bør hensynta dette.

Kapittel 4 Fagene og organiseringen av opplæringen

Kapitlet tar utgangspunkt i at det er sluttkompetansen som skal være utgangspunktet for de to hovedløpene i opplæringen. Videre at opplæringen skal baseres på at elevene skal ha et tilbud som gjør dem kvalifisert til å kunne fullføre med en sluttkompetanse. Kapitlet foreslår hvilke endringer

som bør gjøres i innretningen på fagene og organiseringen av opplæringen. Kapitlet gjennomgår dagens vurderings- og dokumentasjonsordninger, og foreslår endringer i disse.

14. Fellesfagene gjennomgås med tanke på enda sterkere relevans for sluttkompetansen i de to løpene.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

15. Noen av fellesfagene blir delvis programrettet.

Viken fylkeskommune støtter delvis forslaget forutsatt at det kan gjennomføres på en måte som på som ikke blir for kompliserte. Dersom forslaget forutsetter færre programfagsvalgmuligheter for elevene, støttes det ikke.

16. Fag- og timefordelingen gjennomgås med tanke på ny fordeling av timer til fellesfag og programfag, slik at elevene får økt mulighet for fordypning.

Viken fylkeskommune ønsker å spille inn betydningen av større valgfrihet på vg1 studiespesialisering for å øke motivasjonen.

17. Læreplanene i fellesfag utformes som egne læreplaner i videregående opplæring.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

Utvalget skriver: «Det er ulike måter å ivareta krav om nytt innhold på. Det kan for eksempel etableres nye fag, eller nye temaer kan integreres i eksisterende fagstruktur. Det vanligste har vært å integrere nye temaer i eksisterende fag. I fagfornyelsen er de 3 tverrgående temaene folkehelse og livsmestring, demokrati og medborgerskap, og bærekraftig utvikling integrert i eksisterende fag»

Det er viktig å vektlegge et systematisk arbeid med sosiale og emosjonelle ferdigheter i hele det videregående løpet, da dette utgjør grunnstammen i arbeidet med livsmestring. Det er store variasjoner i hvordan skolene jobber systematisk med sosiale og emosjonelle ferdigheter. Nasjonale myndigheter kan bli tydeligere på forventinger og mål knyttet til dette arbeidet. Selvbevissthet, samarbeidsevner, kommunikasjonsevner, empati og selvledelse er ferdigheter som må trenes på og praktiseres. Det å bli sett, inkludert og det å oppleve tilhørighet har mye å si for opplevelsen av trivsel og mestring.

18. At det begrepsmessig skilles tydelig mellom grunnskolen og videregående opplæring, og at begrepet grunnopplæring utgår.

Viken fylkeskommune støtter forslaget

19. Skoleåret deles inn i terminer.

Viken fylkeskommune støtter forslaget. Vi ser det som positivt at skoleåret deles i terminer og at små fag periodiseres mer. En slik ordning vil imidlertid få store konsekvenser for eksamensgjennomføringen og medføre nye/flere eksamensperioder.

20. Elevene får opplæring i et mindre antall fag i hver termin.

Viken fylkeskommune støtter forslaget. Se punkt 19.

21. Fag som i dag strekker seg over mer enn ett år, deles inn i mindre enheter med sluttvurdering.

Viken fylkeskommune støtter forslaget. Se punkt 19.

22. Opplæringsloven § 8-2 endres for videregående opplæring, slik at elever som får opplæring i innføringsfag, kan få opplæring i egne grupper tilpasset deres mestringsnivå og det tempoet de trenger.

Viken fylkeskommune støtter i utgangspunktet forslaget.

Utvalget foreslår at elever som får opplæring i innføringsfag kan få opplæring i egne grupper tilpasset deres mestringsnivå. Samtidig skriver utvalget at innføringsfagene skal ta utgangspunkt i læreplanene på Vg1 i henholdsvis norsk, engelsk og matematikk.

Læreplaner skal være styrende og sikre at eleven får riktig opplæring. Minoritetsspråklige elever er en svært sammensatt gruppe der noen har full grunnskole, andre delvis og andre igjen nærmest ingenting. Noen kommer fra skolesystemer og kulturer som bygger på andre strukturer og tenkemåter enn det norske, og skriftspråk og alfabet kan bygge på helt andre skriftbilder og grammatiske strukturer. Skal læreplanene fungere etter intensjonen om at eleven skal få opplæring basert på sitt ståsted, innebærer dette at det bør utarbeides nivådelte læreplaner, også med læreplanmål på grunnskolenivå.

23. En nærmere utredning av en nasjonal eller regional organisering av nettbasert opplæring.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

Den digitale utviklingen muliggjør at den enkelte kan følge et opplæringsløp uavhengig av tid og sted, og bør være et supplement til stedbunden opplæring. Behovet er der, og per i dag løser fylkene dette forskjellig.

24. Grunnskolekarakterer er bestemmende for om elever skal ha innføringsfag. Innføringsfaget skal vurderes av faglæreren etter kriterier for bestått/ikke bestått.

Viken fylkeskommune vurderer at det bør utarbeides kriterier for bestått/ikke bestått for å sikre likebehandling og tillit til de vurderingene som gjøres.

Elevers relasjon til lærere og medelever er en vesentlig faktor for å fullføre videregående skole. At faglærers skjønn skal være avgjørende for bestått/ikke bestått kan sette relasjonen på prøve. Minoritetsspråklige elever kan av kulturelle årsaker ha mindre tillit til systemet enn man forventer.

25. Kravet til halvårsvurdering med karakter må revurderes. Gjennomgangen av dagens praksis for undervisvurdering med og uten karakter bør også inkludere dagens fortolkning av regelverket.

Viken fylkeskommune støtter forslaget om revurdering av halvårsvurderinger med karakter. Arbeidet rundt dette tar mye av undervisningstiden. Dersom man i større grad går bort fra undervisvurdering med karakterer, kan det bli en utfordring i kommunikasjonen mellom lærer og elev når det gjelder hvilket karakternivå eleven ligger på. Vi er imidlertid positive til at dette kan minske fokuset på prøver og innleveringer.

26. Fagene avsluttes med sluttvurdering etter endt opplæringsperiode. Sluttvurderingen skjer til flere tider av året avhengig av når i året opplæringen er ferdig.

Viken fylkeskommune støtter forslaget. Se imidlertid vår kommentar under punkt 19.

27. Sluttvurderingen innebærer en vurderingsform som sikrer modning i faget.

Viken fylkeskommune er positive til nye metoder i opplæringen og i sluttvurderingen som kan sikre en bredere prøving av kompetanse. Samtidig ser vi at en del av de nye eksamensformene som er

foreslått er komplisert og tidkrevende, noe som kan ta mer tid fra undervisningen enn det som er tilfelle i dag.

28. Vurderingsformen skal være i tråd med kompetansebegrepet i LK20 og LK20S og være tilpasset faget.

Viken fylkeskommune støtter forslaget. Vurderingsformen må i tillegg tilpasses den enkelte elev slik at eleven har anledning til å vise hva han/hun kan.

29. Trekkordningen avvikles. Det bestemmes et gitt antall fastsatte eksamener. Det skal være kjent for elevene når de begynner med opplæringen i faget, om faget er eksamensfag, og hvilken eksamensform som gjelder.

Viken fylkeskommune støtter forslaget og er positive til en mer rettferdig og forutsigbar ordning i forhold til fordeling av eksamener. Det forutsettes at forslaget ikke vil føre til flere eksamener.

30. Elevenes programfag skal få økt betydning i vektingen mellom fagene på vitnemålet.

Viken fylkeskommune ser at det kan motivere elevene positivt dersom programfagene de velger får en større betydning i videre studier. Samtidig vil forslaget kunne påvirke elevenes motivasjon for fellesfagene negativt.

Dersom forslaget om at fellesfagene skal programrettes mer gjennomføres, fremstår det ikke som logisk at de samtidig skal vektes mindre.

31. Elever som får delkompetanse, får utstedt delkompetansebevis.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

Delkompetansebevis bør, i tillegg til å gi arbeidslivet en større sikkerhet når det gjelder den kompetansen kandidatene har, også gjøre det lettere for arbeidslivet å inngå samarbeid om fullføring av opplæringsløp for kandidater som ikke ennå har oppnådd grunnkompetansen/fag- eller svennebrev.

32. Elever som går planlagt løp mot grunnkompetanse, får utstedt kompetansebevis. Det bør utarbeides et kompetansebevis som synliggjør kompetansen i fag som ikke vurderes med karakter.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

Kapittel 5 Det studieforberedende utdanningsløpet

Kapitlet går gjennom kravene til å være studieforberedt og foreslår endringer i både struktur og innhold for at kvaliteten på studiekompetansen skal bli best mulig.

33. Ordningen med generell studiekompetanse består.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

34. Det opprettes nye utdanningsprogrammer i det studieforberedende utdanningsløpet.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

Vi forutsetter at det er fremtidens behov for kompetanse som ligger til grunn for opprettelsen av nye studieforberedende utdanningsprogram. Eksemplene med sykepleie og digitalisering illustrerer dette godt. Vi mener likevel at en elev som velger et slikt løp må ha anledning til å gå videre til andre studier (altså at de er generelt studieforberedt også når de er ferdige).

35. Deler av fellesfagene engelsk, norsk og matematikk programrettes på Vg2 og Vg3.

Viken fylkeskommune støtter forlaget.

36. Timetallet i norsk reduseres noe.

Viken fylkeskommune støtter forlaget. Det forutsettes at læreplanene tilpasses det reduserte timetallet (færre kompetansemål og kjerneelementer).

37. Det opprettes et norsk programfag.

Viken fylkeskommune støtter forlaget.

38. Norsk deles inn i 3 enheter med sluttvurdering.

Viken fylkeskommune støtter forlaget. Vi mener innholdet i norskopplæringen bør bli mer tilpasset nødvendig kompetanse for å være studieforberedt. Man bør også se nytt på mulighetene rundt eksamensordningen. Vi støtter også forslag om å redusere antall karakterer i norsk til to.

39. Timetallet i engelsk økes.

Viken fylkeskommune støtter forlaget. Dersom timetallet skal økes, bør læreplanene i engelsk justeres tilsvarende (eksempelvis flere kompetansemål).

40. Timetallet i fremmedspråk reduseres.

Viken fylkeskommune støtter ikke forslaget. Dersom fremmedspråk fortsatt skal være obligatorisk, bør timetallet opprettholdes.

Ved å redusere timetallet fra 4 til 3 eller 2 per uke vil elevene få enda mindre kontaktflate med det respektive fremmedspråket og tilsvarende redusert språklig input. Ved eventuelle kutt er det urealistisk å nå dagens læringsmål.

Det påpekes videre at forslaget harmonerer dårlig med ønsket om økt internasjonalisering.

Kompetansemålene for fremmedspråk, nivå II på videregående nivå, tar utgangspunkt i at elevene når A2 nivå (europeisk referanseramme). Reduseres antall timer, blir A2 et lite realistisk nivå. Dette kan få følger for elever som ønsker å studere i f.eks. Tyskland eller Spania. Med et redusert timetall er det uvisst hvorvidt et norsk vitnemål vil kunne brukes som dokumentasjon på tilstrekkelige språkferdigheter ved et utenlandsk universitet slik det er mulig i dag.

Dersom timetallet likevel reduseres, må læreplanene reduseres tilsvarende (færre kompetansemål og kjerneelementer).

41. Kravet om at elever som ikke har hatt fremmedspråk i grunnskolen, må ha opplæring i faget over 3 år i videregående opplæring, fjernes.

Viken fylkeskommune støtter forslaget. Vi mener at de som ikke har hatt fremmedspråk i ungdomsskole, ikke bør ha høyere krav til fremmedspråk enn nivå 1. Dette gir elevene større mulighet til å velge programfag på Vg3.

42. Matematikk 2P fjernes.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

43. De øvrige fellesfagene gjennomgås med tanke på plass, omfang og ny fagstruktur.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

Forslaget om å dele opp dagens fellesfag og sette dem sammen tematisk til nye fag er spennende og vil i større grad kunne imøtekomme samfunnets behov. Gjennomgang av fellesfagene muliggjør å lage et utdanningsløp som er bedre rettet inn mot videre studier. Utviklingen går mot et arbeidsliv hvor flere jobber vil kreve høyere utdanning, og kvaliteten i kandidatenes utdanning er svært viktig for arbeidslivets utviklingsmuligheter.

44. Timetallet i kroppsøving økes.

Viken fylkeskommune støtter forslaget. Det er positivt at man øker fokuset på det helsemessige aspektet i disse timene og inkluderer temaer som folkehelse og livsmestring.

45. Dagens ordning med tilleggspoeng i videregående opplæring bortfaller.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

46. Omfanget av programfag økes.

Viken fylkeskommune støtter forslaget. Vi ser det som positivt og motiverende at elevene får mulighet til å jobbe med fag de er interessert i. Dette fører til at elevene vil være bedre studieforberedt til høyere utdanning.

Forslaget underbygger utvalgets intensjon om å styrke kvaliteten og tydeliggjøre retningen i begge løpene mot studiekompetanse og yrkeskompetanse.

47. Elevene skal kunne fordype seg mer i programfagene.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

48. Elever som har valgt et programfag, skal ikke ha det parallelle fellesfaget.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

49. Kunnskapsgrunnlaget om de studieforberedende retningene må øke, og endringer må følges med forskning.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

50. Totaltimetallet i opplæringen bør være likt for alle utdanningsprogrammene, dette vurderes sammen med andre endringsforslag.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

Kapittel 6 De yrkesfaglige utdanningsløpene

Kapitlet beskriver utvalgets vurdering av behovet for endringer i yrkesfagene med mål om at flere skal gjennomføre opplæringen med en yrkeskompetanse med høy kvalitet. I dette kapitlet ser utvalget på hvilke implikasjoner utvalgets forslag i kapittel 2, 3 og 4 har for yrkesfagene.

Viken fylkeskommune ønsker å kommentere følgende om kroppsøvingsfaget:

Fysisk aktivitet er en grunnleggende forutsetning for god psykisk og fysisk helse. Dette er vist gjennom både norsk og internasjonal forskning. Nyere forskning viser også at skolen, med små grep, kan gjøre en forskjell i elevers fysiske form, senest fra USN om et forsøk gjort i Telemark.

Forskere ved Høgskolen i Østfold (HiØ) har gjennom flere år gjort forsøk med kroppsøvingsfaget, kalt «Interessebasert kroppsøving». Utgangspunktet for forsøkene var at en for stor andel elever misliker kroppsøving og/eller dropper ut av faget. I denne modellen får elever tilbud om å velge innretning på sin undervisning i kroppsøving i «idrettsglede», som er ganske likt kroppsøvingsfaget tradisjonelt, eller «bevegelsesglede», der elever får opplæring i fysisk aktivitet, slik at de får erfaring med og kompetanse til fysisk aktivitet i en positiv sammenheng. Erfaringer fra HiØ er at elever trives bedre med faget, de deltar i mye større grad i undervisningen i kroppsøving enn det de gjorde tidligere på ungdomsskolen, og det blir et høyere karaktersnitt generelt i kroppsøving.

Viken fylkeskommune anbefaler at interessebasert kroppsøving tas inn i videregående opplæring som et tilbud om differensiering i kroppsøvingsfaget.

Sosial ulikhet mellom grupper av ungdom vises tydeligst i videregående skole, der det er til dels store skilnader mellom elever i studiespesialisering og elever i yrkesfag. Elever på yrkesfag er de som liker kroppsøvingsfaget dårligst, samtidig med at undersøkelser knyttet til helseatferd viser at disse er minst fysisk aktive utenom skolen. Studiene om «Interessebasert kroppsøving» viser at elever på yrkesfag hadde størst utbytte av en interessedeling av faget.

Elever på yrkesfag har gjerne høyere krav til fysisk form når de skal ut i læretid og senere i arbeid. Det er viktig at disse framtidige yrkesutøverne kan nok om fysisk aktivitet til at de vil velge å holde seg i god nok fysisk form til å kunne stå i jobb. Dette kan gjøres ved at kroppsøvingsfaget endres og økes med flere timer. Videre bør også programfagene inneholde mer opplæring om betydningen av fysisk form for å kunne stå i et framtidig yrke. Det er viktig og bra at timetallet i kroppsøving økes for studiespesialiserende. Dette bør også gjelde for yrkesfag. I utredningens kap. 6 om yrkesfagene er ikke kroppsøving omtalt som et fellesfag.

Viken fylkeskommune anbefaler at timetallet i kroppsøving også økes for yrkesfag.

51. Å innhente mer kunnskap om sluttkompetansene til elever som gjennomfører videregående opplæring med dobbeltkompetanse. Forutsetningen for å bevare dobbeltkompetanseløp er at begge sluttkompetansene er vurdert som gode.

Fagbrev og vitnemål er sluttkompetansene i et dobbeltkompetanseløp. En fagprøve i et dobbeltkompetanseløp vurderes etter samme kriterier som en fagprøve i et ordinært 2+2-løp. Vi stiller oss derfor undrende til behovet for å innhente mer kunnskap om sluttkompetansene i slike løp, men forslaget skyldes muligens ulik praksis i ulike deler av landet?

52. Opplæringsmodeller for det enkelte lærefag fastsettes nasjonalt i den yrkesfaglige tilbudsstrukturen og defineres med utgangspunkt i behovet i bransjen. Dette kan omfatte både 2 + 2-modellen, vekslingsmodeller, 1 + 3-, 3 + 1-modeller og skoleløp som gir yrkeskompetanse.

Viken fylkeskommune støtter forslaget, noe som også er i tråd med forslag til ny opplæringslov §1-4.

53. Det innføres større grad av fleksibilitet for at opplæringsmodell også kan defineres regionalt i samarbeid med partene i arbeidslivet i henhold til en nasjonal standard.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

54. Fellesfagene gjennomgås med tanke på hvilken plassering og hvilket omfang de skal ha i det enkelte utdanningsprogrammet.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

Vi vil fremheve betydningen av at innhold og omfang av fellesfagene i yrkesfaglige utdanningsprogram kommuniseres tydelig til elever/søkere til videregående opplæring. Eksempelvis at matematikk er en viktig del av salgsfaget i Service og samferdsel og at engelsk en viktig del av IKT-faget.

55. Det bør vurderes å øke timetallet i engelsk i noen utdanningsprogrammer.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

56. Det bør vurderes å innføre obligatorisk fremmedspråk i noen utdanningsprogrammer.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

57. Omfang og innhold i matematikk vurderes innenfor hvert enkelt utdanningsprogram.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

58. Det vurderes om naturfag bør deles opp i mindre fagdisipliner, og om vektleggingen av hver disiplin bør vurderes i det enkelte utdanningsprogram.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

59. Gjennomgangen av fellesfagene må omfatte en vurdering av behov for økt innslag av de humanistiske fagene.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

Gjennomgang av fellesfagene må ha som sitt primære mål å påse at det enkelte fellesfaget innholdsmessig, eller vektingen innad i faget, skal være relevant for utdanningsprogrammet.

Vi støtter at de humanistiske fagene bør inn på yrkesfag, spesielt for å ivareta demokrati og medborgerskap. Også her kan dagens fellesfag deles opp og settes sammen tematisk til nye fag.

60. Det vurderes om noen fellesfag kan slås sammen i en ny fagstruktur som ivaretar sentrale kompetanser, blant annet med utgangspunkt i de tverrgående temaene i LK20 og LK20S.

Viken fylkeskommune støtter forslaget. Se også punkt 59.

Vi gjør oppmerksom på at det heter tverrfaglige temaer, ikke tverrgående temaer.

61. Fellesfagene gjennomgås med tanke på behov for programretting.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

62. Arbeidet med yrkesretting må fortsette både i fellesfagene og i de brede programfagene.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

63. Programfagene gjennomgås med tanke på omfang og plassering, herunder behov for mer spissede programfag i noen utdanningsprogrammer.

Viken fylkeskommune støtter forslaget. Læreplanene bør være fleksible nok til at faget kan ta opp i seg ny utvikling i bransjen uten at lærerne må vente på en læreplanreform.

64. Det vurderes om programfagene bør modulariseres.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

65. Formålet med yrkesfaglig fordypning må bli tydeligere.

Viken fylkeskommune støtter forslaget. Viktigheten av YFF som virkemiddel for læreplass bør fremheves. Det bør vurderes om skolene i større grad skal ansvarliggjøres i jobben med å veilede elevene i valg av YFF bedrift.

Vi støtter forslaget om bestått/ikke bestått i stedet for karakterer i YFF

66. Det skal ikke lenger kunne tas timer fra yrkesfaglig fordypning til fag på de studieforberedende utdanningsprogrammene eller fra påbygging til generell studiekompetanse.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

67. En endring av praksisbrevordningen til en ordning med delkompetanse utredes nærmere. Ordningen skal være rettet mot elever som har utfordringer med å gjennomføre med yrkeskompetanse. Det er en forutsetning at ordningen utvikles i samarbeid med arbeidslivet, og målet er at elevene på lengre sikt skal oppnå et fag-/svennebrev.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

68. Det innhentes mer kunnskap om oppnådd kompetanse og om overgangen til arbeidslivet for kandidater fra lærekandidat- og praksisbrevordningen.

Viken fylkeskommune støtter forslaget. Det vil være et viktig tiltak for å få kunnskapsbasert data om hvordan samfunnet kan bygge gode veier inn i arbeidslivet for grupper som raskt blir stående i utenforskap dersom man ikke har opplæringsveier på tvers av etater (NAV/fylkeskommune/stat).

69. Fylkeskommunen og Y-nemndas dialog og samarbeid om dimensjonering av utdanningstilbudet på Vg1 og Vg2 kan styrkes og konkretiseres ved hjelp av opsjonsavtaler. Opsjonsavtaler kan bidra til å sikre at tilbud og etterspørsel av læreplass er bedre samstemt.

Viken fylkeskommune støtter forslaget delvis.

Det er viktig at fylkeskommunen og Y-nemnda har en tett dialog om dimensjoneringen av utdanningstilbudet på Vg1 og Vg2 for å sikre at flest mulig får læreplass etter Vg2. Opsjonsavtaler kan bidra til at tilbud og etterspørsel av læreplass er bedre samstemt. Samtidig er det viktig å se at en del av utfordringene med å få elever ut i lære etter Vg2 er langt mer sammensatt enn at det mangler læreplasser. Ref. Stoltenberg-utvalgets omtale av opsjonsavtaler som grunnlag for at fylkeskommunen skal kunne gi læreplassgaranti. Vi påpeker at opsjonsavtaler kan fremstå som mer villedende enn veiledende, da de i stor grad påvirkes av ytre rammebetingelser som i varierende grad er forutsigbare.

Det vil videre være utfordringer knyttet til om arbeidslivet, særlig innenfor noen utdanningsprogram der etterspørselen etter lærlinger er liten, vil inngå opsjonsavtaler med fylkeskommunen.

70. Fylkeskommunen må tilby kvalifiseringstiltak til elever som ikke finner læreplass. Slike tiltak må defineres nasjonalt og bli obligatorisk for fylkeskommunen å tilby.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

71. Fylkeskommunen får et større oppfølgingsansvar for lærlinger.

Fylkeskommunen har allerede har et stort ansvar for oppfølging av lærlinger og lære kandidater. Vi ser imidlertid at forslaget vil kunne sikre mange lærlinger en bedre oppfølging enn de får i dag. Slik støtte i bedriftenes opplæringsansvar vil også kunne bidra til at det etableres flere lærlingeplasser.

Vi foreslår samtidig at veiledningstilbudet til bedriftene styrkes, både for faglig ledere og instruktører.

72. Fylkeskommunene skal sette av personalressurser for at skolene skal følge elevene over i læretiden. En slik ressurs kan også ta et ansvar for å bistå elever som sliter med å finne en læreplass.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

Det er viktig at fylkeskommunen klarer å ivareta hele det fireårige løpet i fag- og yrkesopplæring, og ikke minst overgangen fra skole til lære. Ved å sette av personalressurser i skolene til å ta et større ansvar for overgangen til læreplass, vil skolens kunnskap om eleven bidra til en bedre overgang fra elev til lærling/lærekandidat. Det vil samtidig kunne bidra til større kompetanse i skolen om opplæring i bedrift, slik at helheten i opplæringsløpet ivaretas. Samtidig forutsetter en slik ressursfordeling at spisskompetanse på fag- og yrkesopplæring i sentraladministrasjonen ikke blir fragmentert.

Forslaget vil kunne bidra til at flere minoritetsspråklige elever fullfører opplæringsløpet.

73. Lærlinger som står i fare for ikke å gjennomføre opplæringen eller stryke på fagprøven, må motta målrettet støtte fra fylkeskommunene, for eksempel gjennom mentorordninger.

Viken fylkeskommune støttes delvis forslaget. Vi er usikre på om mentorordninger er riktig tiltak, men støtter at lærlingen skal motta målrettet støtte. Forslaget bør nyanseres og tydeliggjøres.

74. Alternativer for elever som mangler læreplass, må forbedres gjennom nasjonalt fastsatte modeller som sikrer lengre opplæringstid og mer praksisnære tilbud.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

Fylkeskommunen har ansvar for å tilby Vg3 i skole for de søkerne som ikke får læreplass. Ved å ha tilbud som læreplasskurs før oppstart av Vg3 i skole kan de som trenger mer tid til å forberede seg ha mulighet uten å bruke av sin rett til videregående opplæring. Læreplasskurs bør fastsettes nasjonalt og bør inneholde mulighet til å styrke seg både faglig og sosial til arbeidslivet. Vg3 i skole bør ha tydeligere nasjonale retningslinjer for å ivareta større likhet, men det må samtidig være mulighet for lokale ulikheter.

Det er behov for tiltak for at flere elever og deltakere med innvandrerbakgrunn får læreplass. Vi foreslår at det vurderes om fagforeninger skal delta i dette arbeidet.

Merk at erfaring tilsier at det er krevende å opprette gode praksisnære tilbud innenfor en del utdanningsprogram.

75. Det nedsettes et forprosjekt som kartlegger, stimulerer og tilrettelegger for samarbeid om regionale kompetansesentre mellom fylkeskommunene og bransjene

Viken fylkeskommune støtter forslaget. Regionale kompetansesentre kan være verdifullt i mange sammenhenger, både med tanke på spesialisering og profesjonalisering av opplæringstilbud (for eksempel Kongsberg kompetansesentre for yrkesfag), men også for å ivareta små fagmiljøer.

Kapittel 7 Omvalg og muligheter for videre utdanning

Kapitlet går gjennom hvilke konsekvenser forslagene har for elevenes muligheter når det gjelder å krysse mellom de to hovedløpene, og hvilke muligheter som finnes for videre yrkesfaglig karriere etter videregående opplæring.

76. Det stilles nye krav til påbygging til generell studiekompetanse.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

77. Elevene på påbygging til generell studiekompetanse skal få bedre tid til opplæringen, og tiden for tilbudet vurderes utvidet til 1 ½ eller 2 år.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

78. Påbygging til generell studiekompetanse skal ikke være en standardisert størrelse, men vil avhenge av hvilket yrkesfaglig utdanningsprogram elevene kommer fra.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

79. Retten til påbygging til generell studiekompetanse etter Vg2 fjernes, men retten til påbygging etter Vg3 skal bestå.

Viken fylkeskommune støtter ikke forslaget om å fjerne retten til påbygg etter Vg2.

Dersom retten fjernes, kan det påvirke søkningen til yrkesfag for elever som er usikre på utdanningsvalget sitt. Dette kan være søkere som ellers ville hatt muligheten til å erfare at yrkesfag var riktig valg i løpet av tiden Vg1 og Vg2. En rett til påbygg etter Vg2 gjør det videre mulig for lærlinger å ta påbyggfag i læretiden.

80. Man går bort fra dagens ordning med kryssløp fra Vg1 studiespesialisering til Vg2 yrkesfag.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

81. Det innføres yrkesfaglig påbygging for elever som har fullført et studieforberedende utdanningsprogram. Elevene bruker nødvendig tid på å tilegne seg den yrkesfaglige kompetansen.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

Kapittel 8 Voksne i videregående opplæring

Kapitlet handler om voksnes behov for opplæring på videregående nivå og hva som kan gjøres for at flere voksne skal ta videregående opplæring. Kapitlet ser også på om politikkområdet i større grad kan samordnes.

Utvalgets forslag når det gjelder voksne i videregående opplæring oppleves som fremtidsrettet og bedre tilpasset deltakere med innvandrerbakgrunn.

Det står lite om inntektssikring for voksne deltakere i videregående opplæring. Voksne har økonomiske forpliktelser utover hva ungdom har og vil være avhengig av et større og mer stabilt inntektsgrunnlag under utdanning. Vi legger til grunn at dette forslaget samstemmes med andre forslag på området, eksempelvis nye forskrifter i Lånekassen og ny integreringslov. Det krever god samhandling med NAV om deltakere i videregående opplæring.

Vedrørende forholdet mellom det å ha brukt opp ungdomsretten sin og det å ha «fullført videregående opplæring» etter opplæringsloven § 4A-3 (og dermed ikke lenger har rett til

videregående opplæring for voksne), ønsker vi å påpeke følgende: Vi forstår begrepet “fullført videregående opplæring” i opplæringsloven § 4A-3 som det å ha fullført et opplæringsløp som omfatter Vg1, Vg2 og Vg3 (alternativt læretid), altså at opplæringen ville ført til yrkes- eller studiekompetanse dersom den var bestått. Vi viser til Udir 2-2008 der det står at

“Elever som har bestått Vg1 og Vg2, men ikke har påbegynt Vg3, vil ikke ha fullført videregående opplæring. ... Når det gjelder personer som har fullført Vg1 og Vg2, og som har avbrutt i løpet av Vg3, må det vurderes konkret hvor mye opplæring vedkommende har mottatt.”

Når det gjelder utvalgets uttalelse om “balanse mellom voksne ønsker og arbeidslivets behov”, påpeker vi følgende:

Det er definert som et samfunnsmessig behov at flere voksne tar videregående opplæring. Dette er slått fast uten henvisning til konkrete sluttkompetanser. Ved at den voksne kan velge innenfor de utdanningsprogram det er bestemt at skal tilbys i videregående opplæring, velger de innenfor et tilbud som er utarbeidet og gjort valgbart etter en grundig, helhetlig og langsiktig vurdering av samfunnets behov på nasjonalt nivå. Vi ser ingen grunn til at en slik vurdering skal overprøves lokalt. Det er vår bestemte oppfatning at VO-søkere som gruppe i stor grad er motivert av ønsket om lønnet arbeid. Som følge av dette vil gruppen, ved selv å velge sluttkompetanse, i stor grad styres mot valg der jobbmulighetene er gode. På den måten ivaretas samfunnets behov.

82. Retten til videregående opplæring skal også omfatte dem som etter nåværende regelverk har brukt opp ungdomsretten uten å ha bestått videregående opplæring.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

83. Voksne gis rett til inntak på 1 av 3 søkte utdanningsprogrammer slik som ungdom.

Opplæringslovutvalget foreslår at voksne gis rett til én av tre sluttkompetanser. Viken fylkeskommune støtter forslag til ny opplæringslov.

84. Voksne som har videregående opplæring fra før, får rett til opplæring som fører fram til én ny yrkeskompetanse.

Viken fylkeskommune støtter forslaget. Forslaget kan være av vesentlig betydning for voksne med utdatert kompetanse. Med den omstillingsvilje og -evne som forventes av arbeidsstyrken, vil en slik rett bidra til å imøtekomme krav til fornyet/endret kompetanse både i samfunnet generelt og hos den enkelte.

85. Voksne med betydelig realkompetanse knyttet til en bestemt sluttkompetanse skal ha rett til inntak til opplæring med denne sluttkompetansen som mål.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

Vi ser et behov for tilpassing av reglene om realkompetansevurdering til de endringer som foreslås, både fra utvalget her og i forslag til ny opplæringslov. Det vil være vesentlig om realkompetansevurdering skal ha en bestemt sluttkompetanse som utgangspunkt som i dag, eller om den skal ha et mer generelt utgangspunkt.

86. Det bør vurderes om lærlingtilskuddet til annen gangs utdanning bør reduseres

Viken fylkeskommune støtter ikke forslaget.

Det har de siste årene blitt pekt på viktigheten av at voksne arbeidstakere må få bedre betingelser til videreutdanning slik at de står bedre rustet til å møte et samfunn i rask endring. Å redusere tilskuddet til annen gangs utdanning vil ikke være et bidrag til dette.

87. Det bør vurderes om voksenopplæringen kan bygges rundt moduler og realkompetansevurdering i tråd med pågående forsøk.

Viken fylkeskommune støtter forslaget. Vi er enige i at det er behov for å utvikle et system som kombinerer realkompetansevurdering med muligheten for å ta deler av fag. Et system som legger til rette for dette kan det bidra til mer effektiv utnyttelse av ressurser og kortere opplæringsløp for de voksne.

88. Realkompetansevurdering blir en obligatorisk del av fylkeskommunens søknadsbehandling og ikke kun gjennomføres etter ønske fra den enkelte søker.

Viken fylkeskommune støtter i utgangspunktet forslaget som vi ser kan bidra til kortere kvalifiseringsløp for flere voksne, og utnytte særlig innvandreres ressurser og kompetanse bedre.

Det er uklart om utvalget ser for seg at det skal gjennomføre en full realkompetansevurdering av alle søkere til videregående opplæring for voksne eller om det innledningsvis kun skal gjennomføres en kartlegging av søkerens kompetanse for å avdekke ev. behov for realkompetansevurdering. Vi vurderer at en trinnvis tilnærming vil være hensiktsmessig.

Viken fylkeskommune støtter i utgangspunktet en mer standardisert realkompetansevurdering og ser positivt på tiltak som kan føre til økt likebehandling og økt bruk av ordningen. Større tydelighet, svar på uavklarte spørsmål og en viss grad av standardisering kan bidra til dette. På den annen side vil særegenheten ved ordningen, som at vurderingen skal tilpasses den enkelte voksne og dennes kompetanse, det utdanningsløp/fag som skal vurderes m.m., sette grenser for hvor langt en standardisering kan gå. Vi mener ordningen fortsatt bør være en vurdering av om den voksnes kompetanse er likeverdig med den kompetansen som samlet sett kreves i faget/sluttkompetansen. Vi ønsker ikke at den skal bevege seg i retning av å bli en avkrysning av om man kan kompetansemålene eller bli tilnærmet lik en prøveordninger.

Slik forslaget er formulert, kan det se ut til at realkompetansevurderingen skal være obligatorisk, og at den derfor vil være et vilkår for inntak. Det er et spørsmål hvor hensiktsmessig det vil være å realkompetansevurdere en person som ikke ønsker slik vurdering.

Under dagens ordning må søkere uten rett selv betale for en realkompetansevurdering. Det må tas stilling til om dette skal videreføres dersom vurderingen oppstilles som et krav for inntak.

Vi vil poengtere at en realkompetansevurdering gir dokumentasjon for kompetanse som også kan presenteres for fremtidig arbeidsgiver og på den måten bidra til innpass på arbeidsmarkedet.

89. Det utarbeides et nytt verktøy for realkompetansevurdering som kan benyttes av fylkeskommunene.

Viken fylkeskommune støtter forslaget med følgende kommentar:

Utvalget skriver at det bør legges opp til yrkesutprøving i tillegg til individuelle samtaler. Yrkesprøving er anbefalt metode også i dag, men den er krevende da den ofte forutsetter egne lokaler eller bedrifter som er villige til å gjennomføre testen hos seg. At dette skal bli en metode for alle vurderinger virker utfordrende i praksis.

Vi er enige med utvalget når det gjelder behovet for å sikre systematisk kunnskap om bruk og nytteverdi av realkompetansevurderinger. Et viktig ledd i dette arbeidet vil være å enes om felles definisjoner.

90. Det utvikles styringsinformasjon på regionalt og nasjonalt nivå knyttet til voksenopplæringen.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

91. Det utredes om fylkeskommunen bør få et større ansvar for voksne som har utbytte av å kombinere grunnskole og videregående opplæring.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

92. Det igangsettes et arbeid for å vurdere hvordan Nav og fylkeskommunene kan samarbeide tettere om å gi voksne arbeidssøkende formell kompetanse på videregående nivå.

Viken fylkeskommune støtter forslaget, men vi understreker at det er avgjørende at slike samarbeid gjøres forpliktende og er godt forankret.

Kapittel 9 Styring, roller og ansvar i videregående opplæring

Kapitlet diskuterer hvilke konsekvenser utvalget mener forslag får for fylkeskommunenes ansvar og rolle for videregående opplæring, for samarbeidet med sentrale aktører og for hvordan staten skal styre videregående opplæring.

I *Meld. St. 6 (2018–2019) Oppgaver til nye regioner* understrekes det at fylkeskommunene gjennom regionreformen skal ta et større ansvar for den regionale kompetansepolitikken med sikte på å bidra til økt sysselsetting og lavere arbeidsledighet. Det varsles at det skal utredes om fylkeskommunene skal få et mer helhetlig ansvar for å tilrettelegge og forsterke opplæringen for unge i alderen 16 til 24 år. Det ville vært nyttig å se denne utredningen i sammenheng med Lied-utvalget.

93. Fylkeskommunens arbeid med å sikre kvaliteten på opplæringen må fortsette og forsterkes. Dette gjelder opplæring både i skole og i bedrift.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

94. Som ledd i å sikre kvaliteten bør det vurderes om det er behov for å stille bestemte kompetansekrav knyttet til ulike funksjoner på skolene.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

95. Oppfølgingstjenestens ansvar kan endres til også å jobbe forebyggende for å hindre at elever ikke gjennomfører. Oppfølgingstjenestens ansvarsområde kan også utvides. Her kan både ungdomsskoleelever uten vurdering og voksne med behov for videregående opplæring være en målgruppe.

Viken fylkeskommune støtter forslaget, men med følgende kommentar:

Dersom voksne skal ligge under OTs ansvar, vil dette være i konflikt opplæringslovutvalgets forslag om ikke å innlemme de med ungdomsrett mellom 21-25 år i OTs ansvarsområde.

Vedr. forslaget om at karriereveiledningen og oppfølgingstjenesten må samarbeide tett i sitt arbeid: Karriereveiledning består av en-til-en veiledning, gruppeveiledning, bedriftsbesøk, messer, samt en rekke andre ulike tiltak og arrangementer. Karriereveiledningsfeltet skal og bør samarbeide med en

rekke aktører, både interne og eksterne. I noen tilfeller vil samarbeid foregå gjennom formaliserte samarbeidsstrukturer og noen ganger ad hoc gjennom ulike tiltak og arrangementer, eller individsaker. Utvalgets forslag er generelt, uten presisering av hva samarbeidet bør bestå i eller i hvilke tilfeller det bør foregå. Dette gjøre det vanskelig å gi en uttalelse utover å støtte at det bør samarbeids tett i de tilfeller hvor dette er hensiktsmessig. Noen eksempler på slike tilfeller er løpende informasjonsutveksling, kompetanseheving og samarbeid om individsaker. Karriereveiledning kan også spille en viktig rolle i forebyggende arbeid for å motvirke bortvalg og frafall.

96. Kompetansekrav til lærere på videregående nivå vurderes utvidet.

Viken fylkeskommune støtter forslaget, men med forbehold. Det bør gjøres en vurdering av effekten utvidede kompetanse har for elevene. Det er f.eks. få holdepunkter for å hevde at det er en sammenheng mellom økt fagkunnskap hos lærere og mer læring. Ofte er det andre fasetter ved lærerjobben som bør forsterkes, som det didaktiske og/eller det pedagogiske.

97. Fylkeskommunen må få et større ansvar for å ivareta karriereveiledningen.

Tett samarbeid innen karriereveiledning mellom fylkeskommuner og kommuner er formalisert gjennom Partnerskap for karriereveiledning. Det varierer hvordan dette er organisert og på hvilke måter samarbeidet utføres. I sin tid var det fylkeskommunene som fikk tildelt ansvar for å ha initiativet i dette arbeidet. Det er uklart hva utvalget legger i større ansvar for karriereveiledningen. Utvalget nevner ikke partnerskapsarbeidet, og om de mener at dette er mangelfullt framgår ikke. I norsk forvaltning har fylkeskommunene en koordinerende rolle, og generelt støtter vi at fylkeskommunen skal ha et stort ansvar for karriereveiledning og at det jobbes tett med kommunene. Partnerskap for karriereveiledning bør videreføres og videreutvikles.

98. Samarbeidet mellom utdanningsmyndighetene og de faglige rådene må styrkes for å gjennomføre endringer innenfor yrkesfagene.

Viken fylkeskommune støtter forslaget. Innspill fra bransje/faglig råd kan sikre at opplæringen på yrkesfag i skole blir relevant for arbeidslivet.

99. For å forsterke Y-nemndenes arbeid med dimensjonering foreslår utvalget at Y-nemndene gis innstillingsrett om dimensjonering av utdanningstilbudene når saken behandles politisk i fylkeskommunen.

Viken fylkeskommune støtter forslaget. Det er viktig at Y-nemndene gir råd om dimensjonering av utdanningstilbudene innen fag- og yrkesopplæring før disse vedtas.

100. Det etableres et nasjonalt fagråd for studieretninger og høyere utdanning.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

101. Det opprettes et nasjonalt faglig råd for hver studieretning.

Viken fylkeskommune støtter forslaget. Forslaget kan sikre kvalitet i opplæringen, relevans for arbeidslivet og sammenheng mellom utdanningsnivåene.

102. Det utvikles nettverk og faste strukturer for samarbeid mellom videregående skoler, regionale høyere utdanningsinstitusjoner og andre kompetansemiljøer, herunder lokalt arbeidsliv.

Viken fylkeskommune støtter forslaget. Slike samarbeid er allerede igangsatt gjennom Desentralisert kompetanseordning; Samarbeidsforum Dekomp og Samarbeidsforum Dekomp yrke. Det kan med

fordel utvikles nettverk for samarbeid mellom vgs., UH-sektoren m.fl. som ikke nødvendigvis er knyttet til konkrete ordninger. Det er viktig med tilknytning til lokalt arbeidsliv også for studieforberedende utdanningsprogram.

103. Det settes i gang forskning som belyser hva karakterer og utdanningsbakgrunn fra videregående skole betyr for å lykkes i høyere utdanning.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

104. Styringsinformasjonen om gjennomføring og progresjon for både ungdom og voksne i videregående opplæring forbedres.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

105. Staten må ha et overordnet ansvar for å tilrettelegge for kapasitetsoppbygging regionalt, slik at de lokale forutsetningene er til stede for å gjennomføre vellykkede endringer.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

106. Det etableres en statlig øremerket tilskuddsordning (refusjon) knyttet til utviklingen av det fylkeskommunale opplæringstilbudet. Tilskuddet vurderes senere for innlemming i rammeoverføringssystemet.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

107. Staten etablerer sammen med fylkeskommunene en forsknings-, utdannings- og innovasjonsstrategi rettet mot videregående opplæring.

Viken fylkeskommune støtter forslaget.

Under følger noen generelle innspill fra Viken fylkeskommune

Vedrørende folkehelse

Formålet med folkehelseloven, er å bidra til en samfunnsutvikling som fremmer folkehelse, herunder utjevner sosiale helseforskjeller.

I et folkehelseperspektiv er utdanning et universelt tiltak som bidrar til å fremme folkehelsen i befolkningen. Kvaliteten på opplæringen som gis er derfor av vesentlig betydning for å nå målet om sosial utjevning av helseforskjeller i Norge.

Flere grunnleggende forutsetninger må være til stede for at eleven skal klare å mestre skolehverdagen sin på en slik måte at han/hun fullfører og består videregående opplæring med en sluttkompetanse som samfunnet trenger.

En slik grunnleggende forutsetning er god psykisk og fysisk helse. Undersøkelser blant elever som dropper ut av skolen viser at de har dårligere både psykisk og fysisk helse enn elever som fullfører utdanningen. Denne forskjellen vises også i arbeidslivet. De viktigste årsakene til arbeidsuførhet i Norge er muskel- og skjelettsykdommer og psykisk sykdom.

Elever i videregående opplæring bør lære mer om hvordan de kan ta vare på sin egen psykiske og fysiske helse. Dette skjer i noen grad gjennom det nye tverrfaglige temaet «livsmestring og folkehelse», og undervisning i fag. I tillegg til undervisning har skolen en fantastisk mulighet til å legge til rette for opplæring i livsmestring og folkehelse også gjennom den fysiske og sosiale tilretteleggingen som gjøres på skolen.

Folkehelseavdelingen anbefaler at det utarbeides en systematikk i videregående skole for å sette fokus på betydningen av god psykisk og fysisk helse for mestring, læring og trivsel i skolen.

Vedrørende bibliotektenester

Viken fylkeskommune savner et sterkere fokus i utredningen på skolebibliotekets bidrag til kvalifiserte, forberedte og motiverte elever. Kvaliteten på bibliotektenestene i videregående opplæring er i dag svært varierende, og det er vesentlig å iverksette tiltak som motvirker dette.

Et godt skolebibliotek støtter opp om de tverrfaglige temaene i Fagfornyelsen:

1. Demokrati og medborgerskap

Nasjonal bibliotekstrategi 2020-2023 *Rom for demokrati og dannelse* slår fast at bibliotekene er demokratihus (s. 4). Skolebibliotekene beskrives som del av en grunnstamme i demokratiet, som sammen med andre bibliotektyper utgjør viktig demokratisk infrastruktur. Gjennom tilgang til informasjon bidrar de vesentlig til den myndiggjøringen som et aktivt medborgerskap fordrer.

2. Folkehelse og livsmestring

- Stimulerer motivasjon, læringsvilje og kreativitet
- Fremmer leselyst og lesekompetanse hos den enkelte elev
- Skaper en kultur for lesing på skolen
- Er en inkluderende og helsefremmende møteplass

- Nye tilbud utvikles stadig, gjerne som samarbeid mellom folke- og skolebibliotek. Språkkafe og makerspace/folkeverksted er to gode eksempler

3. Bærekraftig utvikling

- Gir fri tilgang til informasjon (FNs 16.10)
- Fremmer informasjonskompetanse og digital dannelse
- Bidrar til mindre ulikhet gjennom myndiggjøring (FNs 10.2)
- Styrker elevenes kompetanse i norsk og andre fag
- Bidrar til tilpasset opplæring gjennom fritt valg av litteratur og læringsressurser
- Motvirker frafall ved å være et fristed, uten krav og prestasjonspress

For at skolebibliotekene skal få utløst sitt potensial, vil vi framheve følgende tiltak:

- Et viktig tiltak vil være å styrke kompetansen blant de skolebibliotekansvarlige. I videregående opplæring har andelen fagutdannede bibliotekarer nasjonalt falt fra omtrent halvparten i 2009 til i underkant av en femdel i 2018.
(<https://www.udir.no/contentassets/e995a2eb53544758b79a9559bed760e8/sporsmal-til-skole-norge-2018.pdf>)
- Et annet viktig tiltak er å sørge for at skolebiblioteket er integrert i skolens pedagogiske virksomhet. Et betydelig flertall av de videregående skolene i landet har ikke nedfelt i sine planer hvordan skolebiblioteket skal brukes i opplæringen. Et tettere samarbeid mellom bibliotekarer og lærere er en forutsetning for at biblioteket skal få utløst sitt potensial.
(https://www.udir.no/globalassets/filer/tall-og-forskning/forskningsrapporter/sluttrapport_hva-larerne-ikke-kan-med-sammendrag.pdf)
- Det er vesentlig at skolebiblioteket er åpent i skolens åpningstider og at biblioteket har et godt utvalg av skjønnlitteratur og faglige læringsressurser i trykte og digitale formater.

Viken fylkeskommune mener at skolebibliotekene bør behandles som opplæringsarenaer som utfyller klasserommet og beriker skolesamfunnet. Som følge må skolebibliotekarer behandles på linje med andre funksjoner med pedagogisk innhold, og knyttes opp til systemet for kompetanseutvikling som utvalget foreslår å pålegge fylkeskommunen.

Fra utredningens kap. 8.5: "Det utredes om fylkeskommunen bør få et større ansvar for voksne som har utbytte av å kombinere grunnskole og videregående opplæring. Det igangsettes et arbeid for å vurdere hvordan Nav og fylkeskommunene kan samarbeide tettere om å gi voksne arbeidssøkende formell kompetanse på videregående nivå."

Her kan et samarbeid med folkebibliotek også være fruktbart. For eksempel har Kongsberg folkebibliotek fått kommunale midler til innkjøp av pensum for innbyggere som ønsker å ta opp fag for å fullføre videregående. Et slikt tilbud vil være aktuelt for privatister uten tilknytning til en skole eller rett til læremidler.

Det ligger et stort potensial i formidling av læringsressursene i NDLA til voksne som skal ta opp fag. Her har både skole- og folkebibliotek en formidlings- og veiledningsrolle.

Generelt vil samarbeid med folke- og fag- og forskningsbibliotek (og bibliotekenes eierinstitusjoner) kunne virke gunstig inn for flere kategorier elever i videregående opplæring, på linje med samarbeidet som er bygget ut med næringslivet.

Bakgrunn:

Forskningsrapporter, offentlige utredninger og behandlinger i Stortinget har gjentatte ganger bekreftet at skolebiblioteket er et viktig pedagogisk verktøy.

En skolepolitikk som inkluderer skolebibliotek er nødvendig for å forbedre et tilbud som i dag spriker uforholdsmessig mye i kvalitet, og for å utløse potensialet i Liedutvalgets visjoner.

Kulturdepartementet og Kunnskapsdepartementet la sammen fram Nasjonal bibliotekstrategi 2020-2023 *Rom for demokrati og dannelse*, der folkebibliotek, skolebibliotek og fag- og forskningsbibliotek ses i sammenheng.

Stortinget ved Kirke-, utdannings- og forskningskomiteen og Transport- og kommunikasjonskomiteen uttalte høsten 2016 at skolebibliotek skal være en læringsarena på tvers av alle fag, og at skolebibliotek utjevner digitale skiller og fremmer personlig vekst hos den enkelte elev.

Innspill fra museer og bygningsvernssenter

Vi ser at det vil by på store utfordringer å tilby nødvendig fagopplæring med de nye kravene til fagspesifikk opplæring for den enkelte innenfor sitt ønsket fagområde. I den forbindelse er det viktig at næring, kultur, miljø og folkehelse kan bidra med denne opplæringen utenfor skolen. Det er her bl.a. næring, museer, biblioteker og opplæringskontorer får en viktig rolle.

Vi ønsker en presisering av at fylkeskommunen kan bruke samarbeidspartnere som museene for å tilrettelegge for de elevene som trenger/ønsker å få kjennskap til andre fag enn det skolen kan tilby.

Opplæringskontoret Tradisjonshåndverk kan håndtere mange av de 43 tradisjonshåndverkene det er mulig å ta utdanning i. Vi mener opplæringskontorets rolle kan styrkes som aktør for disse fagene.

Bygningsvernssenteret kan bidra med kunnskap og opplæring innenfor rehabilitering. 80 % av alle bygninger i Norge som kommer til å bli brukt i 2050 er allerede bygget, én av fire er fra før 1950. I dag står byggbransjen for 40% av klimautslipp. Behovet for, og kunnskapen om rehabilitering øker.

Byggfagselever/yrkesfagselever og deres lærere har svært lite kunnskap om verktøy og materialbruk. Mange yrkesselever blir demotiverte som følge av for lite praksis i yrkesfagutdanningen, og det er svært høyt frafall på byggfag. Det er klare signaler fra elever om at kvaliteten på praksis ikke er høy nok. Det bør stilles høyere krav til dette, rettet mot elevenes spesialområde.

Innspill fra Den kulturelle skolesekken:

Den kulturelle skolesekken i videregående opplæring gir kunst og kulturopplevelser av høy kvalitet til elevene og fungerer som en garantist for kunstneriske opplevelser for alle, uavhengig av bakgrunn. Kunst og kultur bidrar til opplevelse, refleksjon og bygging av demokratiet gjennom meningsytring. Den kulturelle skolesekken er i hovedsak dette, men bidrar også til å styrke skolens posisjon som en dannelsesarena, samt kan og bør bli benyttet også til å styrke måloppnåelse innen skolens øvrige fag. Med en mer og mer teoretisert skolehverdag er Den kulturelle skolesekken en viktig motvekt til det.

